

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN YUMUŞAK KARNI “CARİ AÇIK”

Türkiye ekonomisi yıllardır iki açık vermektedir. Bunlardan birincisi bütçe açığı, diğeri ise cari açıktır. Bu iki açık aynı zamanda Türkiye ekonomisinin iki temel problemidir.

Halil İbrahim Yılmaz

Bütçe açığı kamu maliyesi ile ilgili bir problem iken, cari açık ülke ekonomisinin bütününe ilgilendiren bir problemdir.

Cari açık, bir ülkenin ihraç ettiği mal ve hizmetlerden elde ettiği gelirin, o ülkenin yurt dışından ithal ettiği mal ve hizmetlere yaptığı ödemelerden az olmasıdır. Yani cari açık, bir ülkeye giren döviz miktarı ile o ülkeden çıkan döviz miktarı arasındaki farktır. Bu açık ya borçlanarak ya da yurt içindeki varlıkların satılması suretiyle kapatılabilir.

Cari açık rakamı, bir ülke ekonomisinin durumunu gösteren en önemli verilerden bir tanesidir. Özellikle krize ilişkin beklentilerde cari açık çok önemli bir göstergedir. Nitekim Türkiye ekonomisinin geçirmiş olduğu krizlere baktığımızda sorunun hep cari açıktan kaynaklandığını görüyoruz.

Bir ülkede cari açık varsa, o ülke ürettiğinden daha fazlasını harcamış demektir. Bu bir problemdir. Türkiye de uzun yıllardan beri cari açık problemi ile karşı karşıyadır. Belli bir orana kadar cari açık anlayışla karşılanabilir. Bu nedenle cari açığın varlığından daha önemlisi, miktarı ve sürdürülebilirliğidir. Çünkü Türkiye ekonomisi, gelişmesini sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu teknolojiyi, ara malı ve yatırım mallarını ithal etmek zorundadır. Nitekim ithalat haritamıza baktığımızda ithalatımızın %90'ının ara malları ve yatırım mallarından oluştuğunu görmekteyiz. Zaten cari açık da temel olarak ithalattan kaynaklanmaktadır. Çünkü bütün krizlerin

habercisi olan cari açığı bu kadar artıran sebep, aşırı bir şekilde büyüyen ithalatımızdır.

Türkiye'nin ithalat yapısına baktığımızda, 2022 yılında yapılan 365 milyar dolarlık ithalatın %20'sinin (73 milyar dolar) Türkiye'de “yeteri kadar üretildiği halde dışarıdan aldığımız ürünler”, %40'ının (146 milyar dolar) Türkiye'de “üretilemeyen ancak üretimi ve kalitesi yetersiz olan ürünler”, geri kalan %40'ının ise (146 milyar dolar) Türkiye'de hiç üretilmeye ürünlerden oluştuğunu görüyoruz. Bunların her biri ile ilgili ayrı ayrı ithalatı azaltıcı tedbirler almak gerekmektedir. Çünkü ithalatın azalması demek, cari açığın azalması demektir.

Türkiye'de yeteri kadar üretildiği halde dışarıdan aldığımız ürünlere şunlar örnek olarak verilebilir: Avrupa beyaz eşya sektöründe Türk markaları %20 paya sahipken, biz yurtdışından beyaz eşya ithal etmekteyiz. Aynı şekilde mobilya, hazır giyim, ayakkabı, deri, tekstil ve konfeksiyon sektörlerinde Türkiye ve Türk markaları tüm dünyaya ürün ihraç ederken ve çok iyi bir kaliteye sahipken, bu ürünlerden de ithalat yapmaktayız. Bu gruptaki ürünler çoğunlukla tüketim mallarından oluşmaktadır. Bu ürünlerin tamamını biz zaten üretmekteyiz. Kalitesinde bir problem yoksa ve yerli ürünle ithal ürün aynı fiyatta ise, bu ürünlerin ithalatını azaltmak için, gümrük vergilerini artırmak, miktar kısıtlamaları yapmak, tarife dışı engeller koymak, subvansiyon ve damping politikaları ile para ve faiz sistemini ithalatı kısıtlayıcı yönde kullanmak gibi politikalar uygulayabiliriz.

Eğer, yerli ürün ithal üründen daha pahalı ise, bu

durumda yerli üreticiler desteklenmeli, gerekli teşvikler verilerek girdi maliyetleri azaltılmalı ki; yerli ürün ithal edilenle aynı fiyatta tüketicilere sunulabilsin. Burada şunu da vurgulamak gerekir. Kamuya alınacak mallarda mutlaka yerli malı tercih edilmeli ve devlet vatandaşına örnek olmalıdır.

İthalatımızın 146 milyar dolarlık kısmını ise, (%40) Türkiye'de üretilen ancak üretimi ve kalitesi yetersiz olan ürünlerden oluşmaktadır. Bu ürünlerin Türkiye'de daha fazla ve daha kaliteli üretilmesi için çalışma yapılması ve yeni bir teşvik sistemi ile bunun desteklenmesi gerekmektedir. Maalesef, gereksiz alanlara gereksiz birçok kaynak aktarılırken, bu gibi hayati meseleler için gereken kaynak aktarımı bugüne kadar yapılmadı.

İthalatımızın geri kalan 146 milyar dolarlık kısmı ise, (%40) Türkiye'de hiç üretilmeyen ürünlerden oluşmaktadır. Buradaki en büyük pay enerji ithalatıdır. 2022 yılında Türkiye enerji ürünleri ithalatı için yaklaşık 100 milyar dolar ödemiştir. Bu rakam ise neredeyse 2022 yılı dış ticaret açığı olan 110 milyar dolara denk gelmektedir. Bu rakam aynı zamanda 2022 yılı cari açık rakamı olan 49 milyar dolarında iki katına tekabül etmektedir. Türkiye kendi enerji ihtiyacının bir kısmını kendi üretebilse belki cari açık vermeyecek, bu da Türkiye'yi uluslararası arenada daha güçlü kılacaktır.

Bu konuda alternatif ve yenilenebilir enerji kaynaklarına daha çok yatırım yapılması gerekir ki; petrole ve doğalgaza daha az ihtiyaç duyulsun. Yapılan bir diğer yanlışlık da, ithal edilen doğalgazın büyük bir kısmının elektrik üretiminde kullanılmasıdır.

Enerji konusunda yapılması gereken bir diğer hamle de nükleer enerji yatırımdır. Yeni nesil nükleer enerji daha az tehlikeli, daha çevreci ve çok daha verimlidir. Maalesef bu konuda da çok fazla mesafe kat edemedik.

Netice olarak yeni krizlerle karşılaşmak istemiyorsak, cari açığı sürdürülebilir ve finanse edilebilir bir noktaya çekmemiz şarttır. Bunun yolu da ithalatı azaltmaktan geçer. İthalatı azaltmak için de ithal ettiğimiz ürünleri analiz edip gruplara ayırarak her bir grup için ayrı ayrı tedbirler almak ve ithal etmek zorunda olduğumuz ürünlerin bir kısmını Türkiye'de üretmek gerekmektedir. Bunun için de teşvik mekanizması kullanılmalıdır.

"Türkiye kendi enerji ihtiyacının bir kısmını kendi üretebilse belki cari açık vermeyecek, bu da Türkiye'yi uluslararası arenada daha güçlü kılacaktır."